CSIER
Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România

Nr. 2 (18), 2017

REVISTA DE ISTORIE A EVREILOR DIN ROMÂNIA

Federația Comunităților Evreiești din România - Cultul Mozaic
Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România

REVISTA DE ISTORIE A EVREILOR DIN ROMÂNIA

Nr. 2 (18), 2017

CSIER
Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor

COLEGIUL EDITORIAL
Lya BENJAMIN (Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România)
Radu IOANID (United States Holocaust Memorial Museum)
Ştefan Cristian IONESCU (The Hugo Valentin Centre, Uppsala University)
Andi MIHALACHE (Institutul de Istorie „A.D. Xenopol", Iaşi)
Lucian NASTASĂ- KOVÁCS (Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj)
Ion POPA (Centre for Jewish Studies, University of Manchester)
Liviu ROTMAN (Şcoala Națională de Studii Politice şi Administrative)
Michael SHAFIR (Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj)
Vladimir TISMĂNEANU (University of Maryland)
Aurel VAINER (Federația Comunităților Evreieşti din România)
Felicia WALDMAN (Universitatea din Bucureşti)

COLEGIUL DE REDACȚIE
Adrian CIOFLÂNCĂ, Natalia LAZĂR, Anca TUDORANCEA, George WEINER

DIRECTOR
Adrian CIOFLÂNCĂ

CORECTURĂ
Ileana BUCULEI

COPERTĂ ȘI LAYOUT
Irina SPIRESCU

Coperta I: *Cahal Grande în perioada interbelică* (sinagoga a fost incendiată total în timpul pogromului de la București, din ianuarie 1941, ulterior clădirea a dispărut).
Coperta IV: *Invitație pentru rezervarea jilțului (locului) pe anul 1893 la Cahal Grande, pe numele Ezra Semo* (Arhiva Centrului pentru Studiul Istoriei Evreilor din România).

REVISTĂ CULTURALĂ FINANȚATĂ CU SPRIJINUL DEPARTAMENTULUI PENTRU RELAȚII INTERETNICE

Federația Comunităților Evreiești din România - Cultul Mozaic
Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România

REVISTA DE ISTORIE A EVREILOR DIN ROMÂNIA

Nr. 2 (18), 2017

Editor:
Anca TUDORANCEA

HASEFER

București, 2017

כי ביתי בית תפלה יקרא לכל הע
DINTRE CARE
UCIȘI M

Locuri ale memoriei

Cuprins

CUVÂNT INTRODUCTIV
dr. Aurel VAINER
p. 12

LOCURI
Lya BENJAMIN, *Templul Coral, un spațiu al memoriei de un secol și jumătate*
p. 15

Irina NEMȚEANU, *Spații construite evreiești. Explorarea unor urme în Moldova secolului al XIX-lea*
p. 40

Ingrid FUSMAN, *Evreii din România, în cartierul Lower East Side, New York (1900 - 1920)*
p. 60

Nicolae Emilian DRANCA, *Mitteleuropa, 1940. Distrugerea și dispariția unei societăți. Studiu de caz: Bucovina*
p. 73

NUME
Ioana Gabriela MALANCU, *Bijutieri și ceasornicari evrei din București*
p. 93

Irina SPIRESCU, *Arhitecți și ingineri evrei în detașamentul de muncă forțată pentru construcția Palatului Ministerului de Interne din București*
p. 104

Simona OR-MUNTEANU, Iris ARAVOT, *Architect Harry Stern - a Role Model*
p. 126

Matei CIURICĂ, *Jacques Lacan și teoria psihanalitică a ideologiei antisemite românești*
p. 136

IMAGINI ȘI CUVINTE

Lucian-Zeev HERȘCOVICI, *Tiparul ebraic la Galați*
p. 145

Alexandra CHIRIAC, *The Magical and the Mechanical: M. H. Maxy, Iacob Sternberg and the Bukarester Idishe Theater Studio*
p. 162

Felicia WALDMAN, *The Barascheum Phenomenon in World War II Romania*
p. 171

Corina PETRESCU, *Celebrating Yiddish Theather in Gh. Gheorghiu-Dej' Romania*
p. 182

ARHIVE

Cristian VASILE, *Comunitatea evreiască și politicile culturale comuniste în România postbelică: de la dimensiunea internaționalistă la stalinismul național cu accente xenofobe*
p. 199

Anca TUDORANCEA, *The Devastation of the Choral Temple – September 20th 1963. Surveillance Reports of the State Security*
p. 214

Carmen IOVIȚU, *Arnold Schwefelberg - o arhivă inedită*
p. 224

Natalia LAZĂR, *CSIER - 40 de ani (1977 - 2017). Interviu cu dr. Lya Benjamin (24 noiembrie 2017). Anexă documentară*
p. 232

MEMORIE ȘI REPARAȚII

Elana HEIDEMAN, *A March of Memory in Sighet: The Legacy of Elie Wiesel*
p. 245

Avraham WEBER, *Rights of Romanian Holocaust Survivors under Various Legal Arrangements*
p. 252

Felix TOTOLICI, *Bucureștii amintirilor (2006). Interviu cu dr. Aurel Vainer, președintele Federației Comunităților Evreiești din România - Cultul Mozaic*
p. 270

Cezar Petre BUIUMACI, *Amintiri din cartierul evreiesc (2017). Interviu cu ing. Florian Grigore*
p. 275

NOUTĂȚI

The Preservation Work at the Holy Union Temple, Bucharest: 2015-2018 (Lucia APOSTOL)
p. 283

Expozițiile *Iașul evreiesc înainte și după „Duminica aceea"* și *„Duminica aceea" Pogromul de la Iași 29 iunie 1941*, FILIT, Muzeul Național al Literaturii Române Iași, octombrie 2017 (Andreea TOMA BALABAN)
p. 288

Festivalul Internațional de Teatru Idiș - TES FEST, Teatrul Evreiesc de Stat, București, 15-22 octombrie 2017 (Oana NAE)
p. 292

Expoziția *300 de ani de viață evreiască la Arad*
Consiliul Județean Arad, 12-24 septembrie 2017 (Adelina STOENESCU)
p. 294

Școala de vară *Locuri ale memoriei evreilor*, Centrul de Instruire și Recreere Be'Yahad din Cristian - Braşov, 6-12 august 2017 (Andreea TOMA BALABAN)
p. 296

Expoziția *American Jewish Joint Distribution Committee - A Century of Activity in Romania*
Templul Unirea Sfântă, București - Muzeul de Istorie și Cultură a Evreilor din România, 20 mai 2017, Noaptea Muzeelor / Noaptea Sinagogilor (Natalia LAZĂR)
p. 300

Expoziția *El Bucarest sefardi. 500 anos de historia contados en 100 imagenes,* Madrid, 16 noiembrie 2016 – 5 ianuarie 2017, Centro Sefarad Israel
(Annamaria DAMIAN)
p. 303

RECENZII

Natalia Lazăr, Lya Benjamin, (editori) *American Jewish Joint Distribution Committee (1916 - 2016). Documente,* Hasefer, București, 2017, 541 p. (Liviu ROTMAN)
p. 307

Liviu Rotman, *Dinamica unei structuri de autoguvernare: Comunitatea evreiască din România*, București, Editura Hasefer, 2017, 441 p. (Elena SIUPUR)
p. 309

Anca Tudorancea (Ciuciu), Felicia Waldman, *Personaje și povești din Bucureștiul sefard*, Noi Media Print, 2016, 144 p. (Elena SIUPUR)
p. 311

Places of Memory

Summary

FOREWORD
dr. Aurel VAINER
p. 12

PLACES
Lya BENJAMIN, *The Coral Temple, a Place of Memory for the Last Century and a Half*
p. 15

Irina NEMȚEANU, *Jewish Built Venues. Exploring (Jewish) Traces in 19th Century Moldavia*
p. 40

Ingrid FUSMAN, *Romanian Jews in the Lower East Side Neighborhood, New York (1900 - 1920)*
p. 60

Nicolae Emilian DRANCA, *Mitteleuropa, 1940 . The Destruction and Disappearance of a Society. Case Study: Bukovina*
p. 73

NAMES
Ioana Gabriela MALANCU, *Jewish Jewelers and Watchmakers of Bucharest*
p. 93

Irina SPIRESCU, *Jewish Architects and Engineers in the Labor Unit that Was Forced to Erect the Interior Affairs' Ministry Palace in Bucharest*
p. 104

Simona OR-MUNTEANU, Iris ARAVOT, *Architect Harry Stern - a Role Model*
p.126

Matei CIURICĂ, *Jacques Lacan and the Psychoanalytic Theory of the Romanian Anti-Semitic Ideology*
p. 136

IMAGES AND WORDS

Lucian-Zeev HERȘCOVICI, *The Hebrew Printing Press in Galați*
p. 145

Alexandra CHIRIAC, *The Magical and the Mechanical: M. H. Maxy, Iacob Sternberg and the Bukarester Idishe Theater Studio*
p. 162

Felicia WALDMAN, *The Barascheum Phenomenon in World War II Romania*
p. 171

Corina PETRESCU, *Celebrating Yiddish Theather in Gh. Gheorghiu-Dej's Romania*
p. 182

ARCHIVES

Cristian VASILE, *The Jewish Community and Communist Cultural Policies in Postwar Romania: from the Internationalist Dimension to National Stalinism with Xenophobic Touches*
p. 199

Anca TUDORANCEA, *The Devastation of the Choral Temple – September 20th 1963. Surveillance Reports of the State Security*
p. 214

Carmen IOVIȚU, *Arnold Schwefelberg. A Unique Archive*
p. 224

Natalia LAZĂR, *CSIER - 40 Years (1977-2017). Interview with Dr. Lya Benjamin (2017). Documentary Addenda*
p. 232

MEMORY AND REPARATIONS

Elana HEIDEMAN, *A March of Memory in Sighet: the Legacy of Elie Wiesel*
p. 245

Avraham WEBER, *Rights of Romanian Holocaust Survivors under Various Legal Arrangements*
p. 252

Felix TOTOLICI, *Bucharest of Memories (2006). Interview with Dr. Aurel Vainer, President of Federation of Jewish Communities of Romania – Mosaic Cult*
p. 270

Cezar Petre BUIUMACI, *Memories from the Jewish Quarters (2017). Interview with Eng. Florian Grigore*
p. 275

NEWS

The Preservation Work at the Holy Temple Union, Bucharest: 2015-2018 (Lucia APOSTOL)
p. 283

Exhibitions: *Jewish Iași before and after „that Sunday" and „That Sunday" - The Pogrom in Iași,* June 29, 1941, Filit, the National Museum of Romanian Literature Iași, October 2017 (Andreea TOMA BALABAN)
p. 288

The International Yiddish Theater Festival – TES FEST, The State Jewish Theater, Bucharest, October 15 to 22, 2017 (Oana NAE)
p. 292

Exhibition: *Three Hundred Years of Jewish Life in Arad,* the Arad County Council, September 12 to 24, 2017 (Adelina STOENESCU)
p. 294

Summer School: *Jewish Places of Memory,* the Be'Yahad Training and Rest Center in Cristian - Brașov, August 6 to 12, 2017, (Andreea TOMA BALABAN)
p. 296

The Exhibition *American Jewish Joint Distribution Committee - A Century of Activity in Romania,* Holy Union Temple, Bucharest - Museum of History and Culture of Romanian Jewry, May 20, 2017, Synagogues Night (Natalia LAZĂR)
p. 300

Exhibition: *El Bucarest Sefardi. 500 anos de Historia Contados en 100 Imagenes,* Madrid, November 16, 2016 – January 5, 2017, Centro Sefarad Israel (Annamaria DAMIAN)
p. 303

REVIEWS

Natalia Lazăr, Lya Benjamin (editors), *American Jewish Joint Distribution Committee (1916 - 2016). Documents,* Hasefer, Bucharest, 2017, 541 p. (Liviu ROTMAN)
p. 307

Liviu Rotman, *The Dynamics of a Self-governing Structure: the Jewish Community of Romania,* Hasefer, 2017, 441 p. (Elena SIUPUR)
p. 309

Anca Tudorancea (Ciuciu), Felicia Waldman, *Characters and Stories of Sephardic Bucharest,* Noi Media Print, 2016, 144 p. (Elena SIUPUR)
p. 311

Fațada Templului Coral, după renovare
(Foto: Irina Spirescu, 2017)

Templul Coral,
un spațiu al memoriei de un secol și jumătate

Lya BENJAMIN[1]

Keywords: *self-emancipation, community, congregation, devastation, emancipation, inauguration, sermons, statutes, the Coral Temple.*

Abstract: *This study is a short history of the Coral Temple from the time it was built until today. It highlights: the modernism of this holy place, without impairing upon tradition; its religious, cultural, philanthropic and political functions. The multifaceted activity of the Temple is presented chronologically, across different political regimes of modern and contemporary Romania.*
The erection of the Coral Temple, in the 1850s and 60s ,marks the beginning of modern times, as well as the beginning and self-emancipation of the Jews in the Romanian context.

Spații construite evreiești
Explorarea unor urme în Moldova secolului al XIX-lea[2]

Irina-Teodora NEMȚEANU[3]

Keywords: *constructed spaces, diaspora, Jewish quarter, shtetl, eruv, Moldavia.*

Abstract: *The theme and historiography of Jewish communities in Romania is a topic which has been widely researched, beginning with the 19th century and, up until today, is still an ongoing inquest. Usually depicted by historians, the subject, however, lacks an architectural and urban overview of the phenomenon in terms of analyzing the relationship between Jewish constructed spaces and their developing urban context – the city / the town. These touristically attractive urban sites, although lacking the proportion of former living communities once encompassed, display, in the majority of cases, an ample built heritage (housing, synagogues, shuls, cemeteries etc.) and spatial remains of Jewish living.*

---

[1]. Cercetător, Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România – Federația Comunităților Evreiești din România - Cultul Mozaic.

[2]. Publicat *in extenso* în limba engleză în *sITA* (studies in History and Theory of Architecture / studii de Istoria și Teoria Arhitecturii), nr. 5. / 2017 – Marginalia. Limits within the urban realm?

[3]. Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu".

Evreii din România, în cartierul Lower East Side, New York (1900-1920)

Ingrid FUSMAN[4]

Keywords: *Romanian Jewish emigration, America, Lower East Side of New York, Elias Schwartzfeld, Moses Schwartzfeld, congregations, synagogues, I. Peltz.*

Abstract: *The paper[5] refers to the Jewish emigration from Romania to the United States in the late nineteenth and early twentieth century. It covers aspects of the political and social context that led to the emigration of Romanian Jews, and provides a detailed outlook of the social, cultural, religious, and political contribution that various Romanian Jewish communities made to their new country, with an emphasis on those who settled in the Lower East Side of New York.*

Mitteleuropa, 1940 Distrugerea și dispariția unei societăți. Studiu de caz: Bucovina

Nicolae Emilian DRANCA[6]

Keywords: *Mitteleuropa, 1940, Volk - Volksgeist - Volkssele, German emmigration from Bukowina, Holocaust.*

Abstract: *The concept of „Mitteleuropa" had a winding development through the ages. From the middle of the 19th century until the First World War, German scholars considered Mitteleuropa was the area between the Rhine and the Vistula rivers. Hungarian, Czech and Polish scholars included the entire Austro-Hungarian Empire, considering that the K. und. K. society was defining for Mitteleuropa. After World War I, Mitteleuropa was defined in European thinking as the geopolitical and cultural area of the former Austro-Hungarian Empire. During and after World War II, as Europe faced utter destruction, Mitteleuropa, that heterogeneous and balanced society of Central Europe, also known as the K. und K., disappeared. This study focuses on Bucovina.*

---

[4]. Referent specialitate, Radio Romania.

[5]. Extras din lucrarea de master *Evreii din Statele Unite între tradiții iudaice și valori americane (1880-1920),* Centrul de Studii Ebraice „Goldstein Goren", Facultatea de Litere, Universitatea București, 2012.

[6]. Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj Napoca.

Bijutieri și ceasornicari evrei din București

Ioana Gabriela MALANCU[7]

Keywords: *Jewish trades, watch and jewelry craftsmen and sellers of Bucharest, Holocaust, Ignatz Roller, Heinrich Weiss.*

Abstract: *Sketching thin lines of the history of modern jewelry in Romania, this study[8] focuses on the three main places where watches and jewelry shops resided. As the craftsmanship lives its emancipation, its center moves to Bucharest, where craftsmen and sellers will describe their audience and their products first by their position in the geography of the city: Victoriei Avenue holds the luxury shops, Carol street is the center of all watch sellers and famous Jewish neighbourhood streets cater to the emerging middle class and the simple people leaving in the capital. The study also provides a closer look on the most famous Jewish watch and jewelry craftsmen and sellers of Bucharest in the first decades of the XX century: Ignatz Roller and Heinrich Weiss.*

Arhitecți și ingineri evrei în detașamentul de muncă forțată pentru construcția Palatului Ministerului de Interne din București

Irina SPIRESCU[9]

Keywords: *architects, engineers, Jews, the forced labor system, forced labor, brigade, Ministry of Interior Affairs, the Holocaust.*

Abstract*: This work focuses on the system of forced labor imposed upon Jews in Romania from December 1940 until August 1944, by following up a case study – the brigade of Jewish architects and engineers assigned for the construction of the palace where the Interior Affairs Ministry would later move. The study also points out the work of Jewish architects and engineers who were part of the Architectural Department of the Interior Affairs Ministry and who performed „purely professional and very special" tasks, thus contributing to the construction of the building which still hosts the same institution.*

---

[7]. Antreprenor, bijutier.

[8]. Studiul are la bază documentarea pentru lucrarea de master cu titlul „Bijutieri evrei din București, 1866-1941", Centrul de Studii Ebraice „Goldstein Goren", Facultatea de Litere, Universitatea București, 2017.

[9]. Cercetător, Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România, Federația Comunităților Evreiești din România - Cultul Mozaic.

Architect Harry Stern – a Role Model (1909-1954)[10]

Simona OR-MUNTEANU[11], Iris ARAVOT[12]

Keywords: *Modernism, Jewish Architects, Harry Stern, Bucharest Jewish College during WWII.*

Abstract: *Harry Stern was a respected Modernist architect and a leading teacher in the capital: in the Jewish College in Bucharest during WWII (1941-1944), and after the war, as Dean of the Faculty of Architecture in Bucharest (1952-1954). He is an example of the first generation of Jewish architects in Bucharest, nowadays nearly forgotten.*

This paper focuses on Harry Stern's role as a teacher of architecture in the local context of Bucharest. His teaching material was based on his own contribution to Modernist architecture starting from the early 1930's.

Jacques Lacan şi teoria psihanalitică a ideologiei antisemite româneşti

Matei CIURICĂ[13]

Keywords: *Jacques Lacan, psychoanalysis, Antisemitism.*

Abstract: *Our study follows a line of research uncommon to the Romanian school of history, namely to address the history of modern antisemitism in terms of psychoanalytic theories of the nineteenth century and especially in Lacanian psychoanalysis direction. The paper aims to stake a few landmarks fundamental to the theory of Romanian antisemitic ideology and to try, as much as possible, to identify the internal resorts inherent to subjectivity that caused a feeling of rejection for the Jewish communities in modern Romanian history.*

---

[10]1. The present paper is part of the Master Thesis of Simona Or-Munteanu, „The Contribution of Romanian Jewish Architects to Modernism in Bucharest in the interwar period", Technion, Haifa, 2012, coordinator prof. Iris Aravot.

[11]. Architect.

[12]. Architect, Professor, Dean, Faculty of Architecture and Town Planning, Technion, Haifa.

[13]. Profesor, Colegiul Național „Mihai Eminescu", Satu Mare.

Tiparul ebraic la Galați

Lucian-Zeev HERȘCOVICI[14]

Keywords: Hebrew Printing-Press, Jewish Studies, Yiddish, Galați.

Abstract: *This article aims at reconstructing a list of materials printed in Hebrew letters in Galați, as well as a list of printing houses that published texts in Hebrew letters, in the same city. These were books, brochures, periodicals and leaflets printed in Hebrew and Yiddish language between 1881 and 1937. The list is not complete: historical and bibliographic research will complete it in the future. In the case of several published materials, we were not able to identify the printing houses, as they were not mentioned, or – in the case of publications taken over from bibliographies – they were not referred to in the respective bibliographies.*

The Magical and the Mechanical: M. H. Maxy, Iacob Sternberg and the Bukarester Idishe Theater Studio

Alexandra CHIRIAC[15]

Keywords: *M. H. Maxy, Iacob Sternberg, Bukarester Idishe Theater Studio (BITS).*

Abstract: *In 1930 Iacob Sternberg (1890-1973), a well-respected theatre director and producer with a profound and constant engagement with Yiddish theatre in Romania, took the initiative of creating a more permanent organisation dedicated to its development.[16] Under the umbrella of an association entitled Jüdische Volksbühne, Sternberg created the Bukarester Idishe Theater Studio, known as BITS.[17] The initiative itself was short-lived, but it did engender two particularly innovative productions directed by Sternberg and designed by M. H. Maxy (1895-1971): A Night in the Old Marketplace [Noaptea în târgul vechi] and The Bewitched Tailor [Croitorul fermecat]. This paper is an attempt to recover these ephemeral bursts of theatrical experimentation through visual and textual material held in the archives of the Centre for the Study of Jewish History in Romania (CSIER).*

---

[14]. Specialist, Biblioteca Națională a Statului Israel (Ierusalim), lector asociat – Universitatea Babeș - Bolyai, Cluj Napoca.

[15]. Art historian, Curator. University of St. Andrews.

[16]. For further information about Sternberg and Yiddish culture in Bucharest during this period see Camelia Crăciun, „Bucureștiul interbelic, centru emergent de cultură idiș", în *Revista de istorie a evreilor din România,* No. 1 (16-17), 2016, pp. 65-81.

[17]. In the contemporary press and even within its own documentation, the organisation is sometimes titled „Judische" instead of „Idische" and the spelling of its entire name can vary depending on the source.

The Barascheum Phenomenon in World War II Romania

Felicia WALDMAN[18]

Keywords: *Barascheum, Jewish Theatre, cultural resistance, World War II, Bucharest, anti-Jewish legislation.*

Abstract: *Theatre has always been at the forefront of Romanian Jewish cultural life, but during World War II it became a genuine means of cultural resistance and political defiance. Its importance for the life of the Romanian Jewish community in times of turmoil goes without saying. It is, however, a new understanding of its relevance for, and contribution to, the majority Romanian culture that transpires from an in depth analysis of the Barascheum phenomenon, and which needs to be further assessed. Obviously, opening and maintaining a Jewish theatre in a war torn far right led country was an act of despair, but also of courage, which eventually paid off, as many were able to survive this way.*

Celebrating Yiddish Theater in Gheorghe Gheorghiu-Dej's Romania

Corina L. PETRESCU[19]

Keywords: *Yiddish theater, Teatrul Evreiesc de Stat (TES), Abraham Goldfaden, Jignitza, Jacob Sternberg.*

Abstract: *On Yiddish theater's eightieth anniversary, Teatrul Evreiesc de Stat (The Jewish State Theater/ TES) in Bucharest appointed an editorial board to prepare a Festschrift to mark this event. In this article, I analyze how this Festschrift paid tribute to Yiddish theater considering the circumstances under which culture was created in the People's Republic of Romania in the 1950s.*

[18]. Associate Professor, Coordinator of the Center for Hebrew Studies, Faculty of Letters, University of Bucharest.

[19]. Associate Professor of German, Department of Modern Languages, University of Mississippi.

Comunitatea evreiască şi politicile culturale comuniste în România postbelică: de la dimensiunea internaționalistă la stalinismul național cu accente xenofobe

Cristian VASILE[20]

Keywords: *national minorities, Jewish community, cultural policies, cadre recruitment, national Stalinism.*

Abstract: *Using archival material issued by Romanian communist Agitprop and Cadre Sections of the RCP/RWP Central Committee, the aim of this paper[21] is to shed more light on communist cultural policies regarding national minorities, especially Jewish community in Romania after 1945. One focused mainly on the cadre recruitment process for high cultural bureaucracy, without neglecting the institutional dimension, and the role of the ideological leaders who implemented Romanian Communist Party's official line concerning both the national question, and cultural politics. On the other hand, the article tried to offer an explanation to the so called 1940s and 1950s over representation of the national minorities within Romanian communist state and party apparatus, preeminently at the high level of the ideological bureaucracy. Last but not least the paper is an attempt to identify the main inflection points which contributed to the transition from the late 1940s Soviet-type internationalist line regarding cultural politics and national question to an extreme national communist trend, with xenophobic tendencies, also called national Stalinist.*

The Devastation of the Choral Temple – September 20th 1963 Surveillance Reports of the State Security

Anca TUDORANCEA[22]

Keywords: *Choral Temple, Anti - Semitism, Romanian Jewish Emigration, Rabbi Moses Rosen.*

Abstract: *This study[23] relies on the reconstruction of the devastation of the Choral Temple in 20 September 1963, as made by the Prosecutor's Office and the Securitate (State Security) which can be found in the surveillance file of Rabbi Moses*

---

[20]. Cercetător științific II, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga" - Academia Română

[21]. Cercetare realizată în proiectul susținut prin grantul CNCS – UEFISCDI, PN-II-RU-TE-2014-4-2922. (This work was supported by a grant of the Romanian National Authority for Scientific Research and Innovation, CNCS – UEFISCDI, project number PN-II-RU-TE-2014-4-2922).

[22]. Researcher, Center for the Study of History of Jews in Romania, FEDROM.

[23]. The article first appeared in Romanian, in *Revista Arhivelor* , nr. 1/2011, as „Povestea copiilor spărgători. Fotografii din dosarele Securității: cazul Templului Choral (20 septembrie 1963), pp. 199 - 212, See pdf, online at http://old.arhivelenationale.ro/images/custom/image/serban/2014/RA%201%202011/14%20ciuciu,%20anca-romana.pf

Rosen[24], currently in the custody of the CNSAS (National Council for the Study of the Securitate Archives). The image of the above mentioned event is recreated by detailed photos, information or even stories about it, as collected by assessing various photos of the Securitate (agents, internal agents[25], technical surveillance[26]). Memoirs and testimonies from Rabbi Moses Rosen give a completely new interpretation of documents.

Arnold Schwefelberg – o arhivă inedită

Carmen IOVIȚU[27]

Kewywords: *archives, family documents, Arnold Schwefelberg family.*

Abstract: *A collection of photographs and documents from the family archive of Arnold Schwefelberg, a lawyer, was gifted to the Museum of History and Culture of the Jews in Romania (operated by the Federation of Jewish Communities of Romania) by his granddaughter, Mrs. Michaela Constantin. She is the daughter of Maria Constantin and is currently living in Paris. The eldest daughter of the Schwefelberg family, Mrs. Maria Constantin, was a famous painter in Romania, best known for her bright landscapes and still life paintings full of poetry (a talent she seems to have inherited from her father). She kept all her father's documents and, in 2012, after she passed away, her daughter gifted all of them to the Museum of History of the Jews in Romania.*

CSIER - 40 de ani (1977 - 2017). Interviu cu dr. Lya Benjamin, cercetător CSIER 24 noiembrie 2017

Natalia LAZĂR[28]

Keywords: *research, library, archives, Holocaust, volumes.*

Abstract: *In 1977, the Federation of Jewish Communities of Romania founded a research department, the History Center (known today as the Center for the Study of Jewish History in Romania – CSIER .(The initiative to establish the*

---

[24]. Archives of the CNSAS (ACNSAS), Informative Collection, file 4378, vol. 19 (the file has 37 volumes). For more details see, *Acțiunea Credinciosul. Șef Rabinul dr. Moses Rosen și comunitatea evreiască în arhivele CNSAS* [*The action „Faithful". The surveillance of Chef Rabbi Moses Rosen and of the Jewish community in the archives of The National Council for the Study of the Securitate Archives (CNSAS)*]. Documentation, selection and introductory study by Anca Ciuciu, Center for the History of Romanian Jewry - Federation of Jewish Communities in Romania, Bucharest: Hasefer, 2008, 314 p.**Rudich prize for new archival research* - Hebrew University, Jerusalem, 2008.

[25]. Military Unit 0123 - Department I (Investigations).

[26]. All reconnaissance and surveillance devices targeting a person or any other target of the Securitate, which implies the use of interception devices. (www.cnsas.ro/main.html/publicatii/studii si articole/glosar).

[27]. Director, Muzeul de Istorie și Cultură a Evreilor din România, Federația Comunităților Evreiești din România - Cultul Mozaic.

[28]. Cercetător, Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România, Federația Comunităților Evreiești din România - Cultul Mozaic.

Center, which was initially called the„ Laboratory for the Study of the History of the Jews in Romania "and later had several other names, belonged to Professor Alexandru Vianu. Currently, Dr. Lya Benjamin has been working at CSIER for the longest time, since 1987. The interview focuses on how it was to be a researcher in the 1980s and reflects the realities of that period.

A March of Memory in Sighet: the Legacy of Elie Wiesel

Elana HEIDEMAN[29]

Keywords: *identity, memory, Jewish history, Elie Wiesel, Sighet.*

Abstract: *Place is inextricably linked to identity, history, experience and, as a result, human memory, transforming what might be a public, physical location into a personal, intimate association. A place of memory, however, is further transformed by translating the personal into collective significance. With many locations possessing attributes that enable this conversion, what is it that makes a place a „place of memory?" Is it instilled by the visitors, or is it innately imposed by the history of that place? Does the place itself – its physical reality, its geographic location – construct the memory? Or do the stories of its history as well as the inherited memory of its residents' past and present and their recollections of the people, the streets, the community, construct the significance of the place, wherein the physical location matters very little?*

Rights of Romanian Holocaust Survivors under Various Legal Arrangements

Avraham WEBER[30]

Keywords: *Holocaust, compensations, Romanian Jews, survivors, historical research.*

Abstract: *In the scope of this article, we could observe the different legal narrative relating to the same historical events that happened in the Territory of Romania during World War 2. Although suffering for the same racial persecutions rights of survivors of the same historical event were and still are in many ways different.*

This article aims to give a less historical but an international survey of legal jurisprudence as for legal definition of rights rendered to Holocaust survivors under various laws. It aims to allow the reader a glimpse of fine symbiotic between historical research, contemporary legal definition, and the change of Holocaust narrative over the years.

---

[29]. Executive Director, The Israel Forever Foundation.

[30]. Attorney at Law at Weber Yacobovitch Feder law office specializing in Social law and various compensation law for victims of the Holocaust, member of the Israeli Parliamentary Association for Holocaust Remembrance and Aid to Survivors.

The article would also allow us to learn more of different jurisprudence and historical comprehension all due to various different legislation and legal understanding of the persecution of the Jews and the damages caused by the Nazi (NS) Regime wrong doing. It is important to note in this respect, that compensation legislation has enveloped over the years, and arrangements have more often been modified to resolve open restitution or compensation issues[31].

Bucureștii amintirilor. Interviu cu dr. Aurel Vainer, președintele Federației Comunităților Evreiești din România (2006)

Felix TOTOLICI[32]

Keywords: *Jewish neighbourhood in Bucharest, Cultura - Max Aziel (Unirii) Highschool, Choral Temple, Great (Polish) Synagogue, Malbim Synagogue, Baron Hirsch Temple, Carolina and Iacob Loebel School (Cultura B/Mihail Sebastian Highschool/ Lauder Reut - Educational complex), Focșăneanu School, Caritas hospital.*

Abstract: *Interview given to the TVR 2 Station in 2006 (the „Bucharest of Memories" show) by Mr. Aurel Vainer, president of the Federation of Jewish Communities of Romania. This is a journey in time that takes several perspectives, evoking Jewish Bucharest between the two world wars (the Mântuleasa St., Sf. Vineri St., Mămulari St., Sticlari St., Văcărești Avenue, Dudești Avenue, etc.), the buildings that were demolished during the communist regime (the Malbim Synagogue, the Baron de Hirsch Temple, etc.) and also providing a new temporal reference that points out visible current improvements of buildings or streets that used to be affected by the passing of time. Due to the initiative of the Federation of Jewish Communities – the Mosaic Faith, the Great Synagogue, the Coral Temple, the Holy Union Temple were recently renovated and reinforced. Moreover, the „Cultura' and „Focșăneanu' schools are still used for the same educational purpose, due to a public-private partnership with the District 3 Local Council. As of January 2017, the Șafran Square was inaugurated near the Great Synagogue. New projects are underway. There is hope for a renewed Jewish life in Bucharest... (A.T.)*[33]

[31]. Weiss, *Closing the Books – Jewish insurance claims from the Holocaust*, 2008, p. 21.

[32]. Realizator și prezentator TVR (1997 - 2011), actualmente corespondent TVR în Marea Britanie.

[33]. Transcriere din forma video (2006), selecție, editare și note de Anca Tudorancea.

Amintiri din cartierul evreiesc. Interviu cu ing. Florian Grigore (2017)

Cezar Petre BUIUMACI[34]

Keywords: *Jewish quarters, memoirs, Jewish life, Jewish Places of Memory .*

Abstract: *This is a journey inside the Jewish quarters by using memoirs. We are thus able to reconstruct certain aspects of Jewish life and culture in Bucharest. The paper refers to the complete integration of some of the Jews, as well as their social life, occupations, outlook, traditions and places of memory that no longer exist. The memories of computer scientist Florian Grigore, aged 56, who used to live in the Jewish Quarters from the 1960s until the 1980s, refer to a part of Bucharest that was partially demolished some 30 years ago in order to make room for the great project of developing the new civic center of the capital.*

The Preservation Work at the Holy Union Temple, Bucharest: 2015 - 2018

Lucia APOSTOL[35]

Built in 1835, and a registered National Historic Landmark, the Holy Union Temple is the first synagogue built in Bucharest, by the Taylors Guild. Before WW2, Bucharest was blessed with more than 100 Synagogues, a significant part of which have been set on fire and devastated during the fascist rule of Iron Guard – and Legionary Movement. Today there are 6 synagogues left in Bucharest , out of which 4 are in function, and only one is used for prayers.

The Holy Union Temple went through devastation and looting during persecution times. Thus it was rebuilt between 1910 - 1934, as the actual edifice. During the Legionary Rebellion and Bucharest Pogrom of January 1941, the Synagogue was devastated.

Later on, in the times the communist totalitarian regime, of political and religious persecution the Holy Union Temple and the surrounding area were included in the large scale demolition plan. Due to the restless efforts of the small Jewish Community, the Synagogue was saved.

Subsequently in 1977, in order to avoid other abusive such acts, FEDROM had decided, as an act of will and positive action, for the opening of the Community Museum for the History of Jews (Jewish life) in Romania, in this synagogue. Since then the Museum grew throughout the years, to benefit the Jewish Community, the local community and the constantly increasing flow of tourists from Israel, US, and all over the World. But, due the neglecting and indifference by the Communist regime the edifice continued to slowly deteriorate, that had continued in later years because the lack of financial resources.

In February 2015, at the initiative of FEDROM, and with a substantial financial support of the

---

[34]. Muzeograf, Muzeul Municipiului București.

[35]. Deputy Director of CAPI (Center for the Administration of Patrimony), at FEDROM, in charge with Development of the Patrimony and Preservation of (immovable) Jewish Heritage.

Government of Romania, through the State Secretariat of Cults conservation and restoration work started. The cost of the project was app. 4.5 million lei, (app. one million Euro) out of which 1.5 million lei (representing app.33%) came from the Govt., and the rest was covered with own funds (FEDROM and Caritatea Foundation) on a time span of two years budget plan.

Expozițiile *Iașul evreiesc înainte și „după Duminica aceea”* ȋ *„Duminica aceea”. Pogromul de la Iași, 29 iunie 1941*,

Muzeul Național al Literaturii Române Iași, octombrie 2017. (Organizatori: Federația Comunităților Evreiești din România, Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România; Muzeul Național al Literaturii Române Iași; Arhivele Naționale Iași; Echipa de proiect: Coordonator: Adrian Cioflâncă; Documentare: Maria Mădălina Irimia, Adriana Radu, Irina Spirescu, Andreea Toma; Curatori: Anca Maria Buzea, Corina Mocanu Irimiță, Oana Melinte; Design: Irina Spirescu)

Andreea TOMA BALABAN[36]

> Israeliții din Moldova sunt numeroși. Capitala sa, Iași, s-ar putea numi un oraș israelit. Costumul iudaico-polon, cu tot curiosul său original, după forma sa antică, cum nu-l mai putem vedea nici chiar în orașele cele mari din Polonia și Rusia, e de văzut acolo cu îndestulare în toate ulițele și în toate colțurile orașului. (Iuliu Barasch).

Datorită poziționării sale strategice între drumurile care uneau Marea Neagră de Marea Baltică, orașul Iași a fost atractiv pentru comercianți de diverse naționalități, în special evrei, care au început să se stabilească aici încă din secolul 15, fie chemați de stăpânire, fie fugind din calea persecuțiilor, prezența acestora influențând semnificativ geografia acestui spațiu.

În octombrie 2017, Centrul pentru Studiul Istorie Evreilor din România, prin directorul său Adrian Cioflânc ¸ăa fost invitat de Muzeului Literaturii Române din Iași s ăorganizeze o expoziție ¸în contextul Festivalului Internațional de Traducere și Interpretare. Echipa de proiect a ales să realizeze două serii de panouri centrate pe un eveniment care a zguduit istoria evreilor din Iași și care a rămas cunoscut în imaginarul colectiv al orașului ca „Duminica aceea”, pogromul din iunie 1941. Panourile au fost expuse la Casa Memorială „Vasile Pogor”.

Prima expoziție, intitulată ***Iașiul evreiesc înainte și după „Duminica aceea”***, s-a concentrat pe perioada de dinainte și de după momentul 29 iunie 1941. Formată din 21 de panouri, ea ilustra diferite aspecte ale istoriei comunității evreiești din oraș. Munca de documentare a presupus colectarea de informații din presă, arhive, fototeci și literatura vremii. În ciuda mărimii și a importanței comunității evreiești din Iași, există multe lucruri elementare care încă nu sunt clare pentru cercetarea de specialitate și nici pentru publicul larg sau istorici.

---

[36]. Cercetător, Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România, Federația Comunităților Evreiești din România - Cultul Mozaic.

Festivalul Internațional de Teatru Idiș - TES FEST

(15-22 octombrie 2017, Teatrul Evreiesc de Stat, București)

Oana NAE[37]

Teatrul Evreiesc de Stat a organizat, în perioada 15-22 octombrie 2017, cea de-a doua ediție a Festivalului Internațional de Teatru Idiș – TES FEST, cu ocazia aniversării a 141 de ani de la înființarea primului teatru profesionist de limbă idiș din lume în România, la Iași, în anul 1876, de către scriitorul și artistul Avram Goldfaden. În cadrul Festivalului Internațional de Teatru Idiș – TES FEST au fost prezente trupe de teatru profesioniste de limbă idiș din întreaga lume - Israel, SUA, Franța, Rusia, Polonia - formații și interpreți de muzică klezmer de renume mondial, menite să aducă în atenția publicului cultura idiș, sub toate aspectele sale. De asemenea, în cadrul Festivalului Internațional de Teatru Idiș – TES FEST au fost organizate și o serie de evenimente conexe: workshop-uri de cultură idiș realizate de mari personalități artistice, conferințe și simpozioane tematice, o lansare de carte, dar și două expoziții despre istoria și activitatea Teatrului Evreiesc din România.

Expoziția *300 de ani de viață evreiască la Arad*

Consiliul Județean Arad (str. Corneliu Coposu, nr. 22,etaj 1), 12-24 septembrie 2017

Adelina STOENESCU[38]

Cu prilejul marcării a 300 de ani de viață evreiască la Arad, Complexul Muzeal Arad a prezentat publicului arădean expoziția dedicată membrilor comunității evreiești, care au jucat un rol important în istoria Aradului timp de trei secole, începând cu anul 1717.

Expoziția, prin fotografii de familie, documente personale, acte oficiale, scrisori, obiecte personale și de cult, a reconstituit destinul unor familii evreiești din Arad, începând cu mijlocul secolului al XIX-lea și până la emigrarea în Israel, în timpul regimului comunist. Alături de documentele de arhivă, obiectele muzeale reconstituie istoria, tradițiile, fragmente de viața cotidiană.

În anul 1717, la data de 1 mai, generalul locotenent Ștefan Cosa, comandantul cetății Aradului, emite o scrisoare de protecție, prin care acordă primilor evrei permisiunea de a se stabili în oraș. A urmat, cu timpul, stabilirea altor evrei și formarea unei comunități care a ajuns la 12.000 de suflete și care a adus o importantă contribuție la dezvoltarea, pe toate planurile, a orașului Arad. După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, urmată de înființarea Statului Israel, majoritatea evreilor din România, inclusiv din Arad, au emigrat, dar păstrează în suflet Aradul. Numeric mult diminuată, comunitatea evreiască a Aradului continuă să fie o prezență activă în viața orașului, membrii ei definindu-se ca fiind cetățeni loiali și utili ai României. (ing. Ionel Schlesinger, președintele Comunității Evreilor din Arad)

[37]. PR, Teatrul Evreiesc de Stat.

[38]. Muzeograf, Complexul Muzeal Arad.

Școala de vară *Locuri ale memoriei evreilor* (6-12 august 2017)

Andreea TOMA BALABAN[39]

Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România (CSIER) din cadrul Federației Comunităților Evreiești din România (FCER) și Centrul de Studii Israeliene Goldstein Goren (CIS) al Facultății de Științe Politice a Universității din București au organizat, în perioada 6-12 august 2017, la Centrul de Instruire și Recreere Be'Yahad din Cristian (Braşov), Școala de vară „Locuri ale memoriei evreilor".
Este al treilea an în care Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România organizează o școală de vară la Cristian, Brașov, și al doilea an de colaborare cu Centrul de Studii Israeliene. Scopul proiectului este de a angaja dezbateri pe marginea unor teme de larg interes privind istoria evreilor din România, aducând în dialog tineri cercetători și specialiști în domeniu, și de a stabili legături în vederea unor colaborări ulterioare cu aceștia, prin popularizarea activității CSIER în cadrul unor instituții similare.
Deschiderea școlii a avut loc duminică, iar cuvintele de întâmpinare adresate de directorul CSIER, Adrian Cioflâncă, și de secretarul general al FCER, Eduard Kupferberg, au fost urmate de o conferință susținută de Avi Weber (Universitatea Justus Liebig, Giessen, Germania, consultant la Ministerul pentru Persoane în Vârstă din Israel), specialist în restituirea proprietăților și a drepturilor supraviețuitorilor Holocaustului.

Expoziția *American Jewish Joint Distribution Committee - a Century of Activity in Romania*

(Templul Unirea Sfântă, București - Muzeul de Istorie și Cultură a Evreilor din România, 20 mai 2017, Noaptea Muzeelor / Noaptea Sinagogilor)
Curator: Natalia Lazăr; Text: Natalia Lazăr, Lya Benjamin; Layout: Irina Spirescu

Natalia LAZĂR[40]

Organizația American Jewish Joint Distribution Committee a luat ființă la 27 noiembrie 1914, în urma fuziunii a două comitete americane evreieşti de ajutorare, respectiv Central Relief Committee for the Relief of Jews şi American Jewish Relief Committee. Ulterior, a treia agenție constitutivă a Joint Distribution Committee (JDC), ce li s-a alăturat celorlalte două, a fost People's Relief Committee.

Cunoscută sub numele prescurtat Joint, organizația a fost întemeiată cu scopul de a colecta fonduri de la filantropi evrei din Statele Unite, pentru ajutorarea coreligionarilor lor din estul Europei și Palestina. În timpul Primului Război Mondial, nou-creata organizație a inițiat proiecte masive de susținere a comunităților fragile din Palestina, precum şi a celor devastate de război, din Europa de Est. Ulterior, JDC și-a mărit aria de acțiune, iar în prezent operează în peste 90 de țări din întreaga lume.

Conform documentelor descoperite la arhiva Joint Distribution Committee din New York, Colecția

[39]. Cercetător, Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România, Federația Comunităților Evreiești din România - Cultul Mozaic.

[40]. Cercetător, Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România, Federația Comunităților Evreiești din România - Cultul Mozaic.

1914-1918, organizația Joint și-a început activitatea în România, în anul 1916.

Expoziția *American Jewish Joint Distribution Committee. Un secol de activitate în România/A Century of Activity in Romania,* prezentată pe 35 de panouri, a fost vernisată în data de 20 mai 2017, la Muzeul de Istorie și Cultură a Evreilor din România (Templul Unirea Sfântă din București), în cadrul evenimentului Noaptea Muzeelor/Noaptea Sinagogilor, în prezența președintelui Federației Comunităților Evreiești din România (FCER), Aurel Vainer, precum și a unui public numeros.

Expoziția *El Bucarest sefardi. 500 anos de historia contados en 100 imagenes*

(Madrid, 16 noiembrie 2016 - 5 ianuarie 2017, Centro Sefarad Israel, curator Felicia Waldman). Cu parteneriatul Ambasadei României în Spania și al Institutului Cultural Român, Madrid.

Annamaria DAMIAN[41]

Expoziția *Bucureștiul sefard. O istorie de peste 500 de ani în 100 de imagini,* organizată de ICR Madrid și de Ambasada României în Spania, este un prim pas spre cunoașterea istoriei unei comunități mici, dar care a lăsat în România urme de neșters, devenind parte a istoriei naționale.

Sefarzii sunt evreii spanioli expulzați de regii catolici Isabela și Ferdinand la 1492. Ei s-au refugiat în Imperiul Otoman, dar o parte au ajuns și pe teritoriul României.

Expoziția este comisariată de Felicia Waldman, conferențiar doctor la Universitatea din București, profesor afiliat la Universitatea din Haifa, *visiting professor* la Universitatea de Stat din Milano, Universitatea Paul Valery din Montpellier și Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași, profesor invitat la Institutul Diplomatic Român din București. Este adjunct al Șefului Delegației României la Alianța Internațională pentru Memoria Holocaustului, a cărei președinție rotativă a fost deținută de România în perioada 8 martie 2016 - 8 martie 2017.

La Madrid, cu ocazia inaugurării expoziției *Bucureștiul sefard. O istorie de peste 500 de ani în 100 de imagini*, Felicia Waldman a susținut conferința „Itinerariu sefard: Din Imperiul Otoman în Țările Române".

Puțini bucureșteni știu, poate, că fostul sediu al Ambasadei SUA la București era casa unui evreu sefard, Mauriciu Blank, partenerul lui Marmorosch, care a fost proprietarul băncii Marmorosch Blank, un alt edificiu sefard.

[41]. Reporter, TVR Actualități. (preluare după http://www.romania-actualitati.ro/sefarzii_romani_s_au_intors_la_madrid-96418)

Natalia Lazăr, Lya Benjamin (editori), *American Jewish Joint Distribution Committee în România (1916 - 2016). Documente*

Hasefer, București, 2017, 541 p.

Liviu ROTMAN[42]

Aniversarea unui secol de activitate a organizației Joint Distribution Committee în spațiul evreo-român este un prilej binevenit de bilanț. Este necesar să înțelegem strategiile politicii de ajutorare, sfera acestei politici și mai ales efectele asupra vieții evreiești din România. În general, despre Joint Distribution Committee s-a vorbit mult, a fost și este legat de speranțe, obiect al unor elogii, cât și al unor critici; dar de multe ori discuția, fie în media, fie în discursuri comunitare, pornește de la clișee, unele adevărate, altele nu, și, ce este mai grav, de la jumătăți de adevăr. O autentică analiză care să surprindă realitatea istorică nu poate fi făcute decât prin folosirea critică a surselor. Aici este marele merit al efortului științific al celor două editoare, Natalia Lazăr și Lya Benjamin, de a oferi publicului o interesantă selecție în acest volum ce însumează 202 documente, majoritatea inedite.

O primă observație asupra documentelor: varietatea fondurilor arhivistice folosite – arhiva JDC de la New-York, arhiva Centrului de Istorie a Evreilor din București, arhiva CNSAS care oferă imagini din unghiuri diverse ale evenimentelor, ce facilitează o imagine obiectivă. Sursele de arhive se completează fericit cu surse de presă (este vorba de ziare evreiești din diverse perioade) sau cu informații din diverse lucrări memoriale, între care un loc central îl ocupa memoriile lui Wilhelm Fildermann.

Liviu Rotman, *Dinamica unei structuri de autoguvernare: Comunitatea evreiască din România,* București, Editura Hasefer, 2017, 441 p.

(Ediția originală în limba engleză: The Romanian Kehillah: the Pulse, Character, and History of the Jewish Community In Romania, the Goldstein-Goren Diaspora Reserch Center, Tel Aviv University, 2015, 259 p.)

Elena SIUPUR[43]

După Școala israelito-română (1851-1914), tradusă în română și publicată la editura Hasefer în 1999, Liviu Rotman ne oferă de data aceasta un volum de documente importante din arhivele românești, însoțite de un studiu valoros; documentele și studiul privesc organizarea și structurarea comunităților evreiești – imigranți în Principate în prima jumătate a secolului al XIX-lea până la 1862, fugiți din Imperiul Rus în principal și din Galiția și Bucovina de Nord, intrată în granițele Imperiului Habsburgic.

Analiza și în egală măsură documentele completează o bogată istoriografie românească privind marile valuri de imigrație în Principatele Române în secolul XVIII și XIX – greci, bulgari, armeni, evrei,

[42]. Profesor univ. dr., Școala Națională de Studii Politice și Administrative (SNSPA), București.

[43]. Cercetător, Institutul de Studii Sud Est Europene, Academia Română.

polonezi, albanezi, unguri, germani, lipoveni (staroverți)[44] – și întregul proces de integrare instituțională în societatea românească a acestor imigranți; această integrare privește atât adaptarea la sistemul instituțional românesc, cât și construcția unui sistem instituțional interior al comunităților etnice. Volumul publicat de Liviu Rotman pune în evidență tocmai acest proces, printr-o laborioasă cercetare a arhivelor. Procesul de instituționalizare a comunităților evreiești privește atât înregistrarea comunității, cât și sistemul de instituții interne (consilii de conducere ale comunității respective) sau publice: sinagogi, cimitire, societăți comerciale, bancare, școli, publicații periodice, carte, tipografii etc.

Anca Tudorancea (Ciuciu), Felicia Waldman, *Personaje și povești din Bucureștiul sefard*,

Noi Media Print, 2016, 144 p.

(Ediție în limba engleză: *Tales and traces of the sephardic Bucharest*, Anca Tudorancea (Ciuciu), Felicia Waldman, București, Noi Media Print, 2016, 144 p.; I-book, *Personaje și povești din Bucureștiul sefard* (2016, 175 p.)

Elena SIUPUR[45]

Sub un titlu aproape romantic, mai ales nostalgic, dar care ascunde o istorie impresionantă, noua carte a Ancăi Tudorancea[46] și Feliciei Waldman, *Personaje* și *povești din Bucureștiul sefard*, dovedește aceeași preocupare pentru destinele emigrației / imigrației evreiești în spațiul românesc, a destinelor ei, dar și a creației ei în plan economic, cultural, mental, atât în efortul de supraviețuire identitară, cât și în planul contribuției ei la eforturile de modernizare ale societății românești. Cartea reface, prin informație și imagini, cristalizarea comunității sefarde în București, sub forma unei congregații religioase, dar mai ales ca un model economic și social cu o structură profesională bogată, de la meserii mai mult sau mai puțin elaborate, la elite comerciale, financiare, intelectuale, artistice.

Emigrația evreilor, atât din Imperiul Otoman, cât și din Imperiul Rus, mai ales în sec. XVIII -XIX, a fost tratată în studiile generale despre emigrație și imigrație în spațiul românesc, iar lunga listă de studii asupra fenomenului am înregistrat-o în volumul *Emigrarea – condiție umană* și *politică* în *sud-estul european*[47], volum care analizează un lung proces dramatic de 500 de ani în spațiul sud-est și central european, când din Imperiul Otoman emigrează în valuri bulgari, greci, albanezi, sârbi... și, evident, evreii sefarzi. În acest registru de studii nu cred că m-am întâlnit cu scrieri speciale despre evreii sefarzi (este probabil vina mea că nu le-am găsit!). De aceea noua carte a Ancăi Tudorancea (amprenta ei se simte mai ales în ilustrația excepțională atât a arhitecturii cartierelor, cât și a tipurilor social-profesionale evreiești) și Feliciei Waldman este un semnal pozitiv pentru cercetătorii istoriei evreilor din România, îndemnând la viitoare cercetări aprofundate privind comunitatea sefardă din România și contribuția ei bogată atât la păstrarea identității proprii, cât și la dezvoltarea economică și culturală a societății românești.

Despre evreii sefarzi știm puțin din istoriografia românescă. Sunt evreii fugiți din Spania Evului Mediu spre alte spații europene, dar mai ales spre Imperiul Otoman; sunt numiți evrei spanioli / evrei turci după

---

[44]. Vezi studiile autorilor: Constantin N.Velichi, Vladimir Diculescu, Cornelia Papacostea Danielopolu, Cătălina Vătășescu, Elena Siupiur ș.a.

[45]. Cercetător, Institutul de Studii Sud Est Europene, Academia Română.

[46]. Vezi Anca Tudorancea, *Coduri vizuale. Evreii din București. 1881-1941*, București, Hasefer 2013, 278 p.

[47]. E Siupiur, Ed. Academiei, București, 2010.

spațiul de origine sau spațiul de așezare în refugiul lor. În Imperiul Otoman s-au așezat, afară de Istanbul, în spațiul european al Imperiului, în teriitoriile bulgare, sârbe, grecești... Din teritoriile bulgare mai ales au emigrat în Principatele Române.

Cartea de față reface drumul sefarzilor din Imperiul Otoman spre Țările Române, dar se oprește – nostalgic, cum am spus – asupra vechiului București cu cartierele sale evreiești, cu străzile marcate de construcțiile și activitățile lor, asupra străzilor – *memoria străzilor care au dispărut*, spun autoarele – dar mai ales asupra activității bogate în plan comercial, financiar, din lumea meseriilor cu care au imigrat, stabilind aici străzi și cartiere profesional marcate. Autoarele au refăcut o lume întreagă de tipuri sociale, meseriași, intelectuali, artiști, medici, farmaciști, bancheri, industriași care au contribuit la evoluția modernizatoare a orașului, a economiei țării, dar și la înnoirea mentalităților.

CLASSA 3 JEȚUL No. 81

1893

BILET DE INTRARE ÎN TEMPLUL ISRAELIT DE RIT SPANIOL

ק"ק גדול

Strada Negru-Vodă, 6.

pentru Domnu Ezra Senio

Acest bilet este valabil numai pentru anul 5653 și fără dînsul nu este permisă intrarea în Templu.

p. Administrația.

Lito-Tipografia Carol Göbl, str. Domnei 16.—Bucuresci.

„Un obiect devine loc de memorie atunci când scapă de uitare ori prin aplicarea plăcilor comemorative sau când o comunitate îl reînvestește cu afecțiune și emoție. Spre deosebire de genealogie, care vede în mod esențial istoria și filiația familiilor, limitându-se la istoria personală sau la cea a oamenilor între care există o legătură, locurile de memorie se referă la istoria colectivă. Prin intermediul acestora se pot aborda instituțiile, comunitățile și organizațiile lor, comunitățile religioase."

Pierre Nora, în *La Nouvelle Histoire*, 1978

HASEFER

ISSN 2458-0449

5 948474 003057